

ВІЙСЬКОВЕ БУДІВНИЦТВО В ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКІЙ НАРОДНІЙ РЕСПУБЛІЦІ (1918–1920)

Особливим кроком в національному державному відродженні було утворення в західних регіонах України в жовтні 1918 р. Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР). Процес створення національних збройних сил є одним з найскладніших і найважливіших аспектів державотворчої діяльності. Тему військового будівництва вивчали І. Крип'якевич, Б. Гнатевич, М. Капустянський та ін. Автор ставить за мету – розглянути визначальну для долі Української революції тему захисту здобутків державотворення.

Справді національний характер мало військово будівництво в ЗУНР. Могутній революційно-визвольний порив, що охопив усі верстви українського населення, дозволив у короткий термін створити чисельну регулярну армію. Передумовою створення УГА було і те, що з початку ХХ ст. у Галичині була створена мережа воєнно-спортивних товариств «Сокіл», «Січ» та ін. У період Першої світової війни політичний український провід створив у лавах айстро-угорської армії легіон січових стрільців. І, хоча задум розгорнути легіон у складі 12 тис. вояків не вдався, саме січові стрільці стали ядром майбутньої Української галицької армії. Уже в листопаді 1918 р. УГА налічувала 25 тис. вояків, у січні 1919 р. у складі її 12 бригад було 70 тис. військовиків, а влітку ця кількість зросла до 100 тис. осіб [2, с. 485]. Суттєвим недоліком УГА був брак офіцерських кадрів. Питання вирішувалось шляхом залучення колишніх офіцерів австрійської та російської армії. У різний час УГА командували генерал М. Омелянович-Павленко та О. Греков. Заслуговує на увагу характеристика, яку надав УГА генерал М. Капустянський. УГА сформувалася під впливом традицій австрійської армії. Її відрізняли організованість, нахил до муштри, покарання за найменші порушення дисципліни. Іншими рисами були витривалість і упертість у боях суцільним фронтом із забезпеченими флангами. Недоліками були відсутність значної ініціативи і вичікування детальних розпоряджень у наказах зверху. УГА зуміла витворити деякі нові позитивні риси. Завдяки національно-вихованому складу військовиків («мужви», за висловом офіційної документації УГА), вони відзначалися високою дисципліною і здатністю витримувати несприятливі обставини бойових дій. На думку М. Капустянського, це була селянська армія, яка не була деморалізована «соціалістичними ідеями» [3, с. 16–17]. УГА формувалася в умовах польсько-української війни. Польське військо мало значну підтримку Антанти. Антанта не тільки надавала полякам зброю і матеріальне

забезпечення, створила і надіслала на театр воєнних дій армію Галлера, але і втручалася у хід воєнних дій. На вимогу Антанти у лютому 1919 р., коли становище поляків було близьким до остаточної поразки, було укладено перемир'я, яке дозволяло польській стороні мобілізувати додаткові сили. Керівництво ЗУНР шукало підтримки у Наддніпрянській Україні. Але гетьманський уряд майже нічим не допоміг УГА. Від Директорії була отримана значніша військова допомога. До складу УГА були включені частина січових стрільців, два артилерійські полки січових стрільців. Перший з них діяв у складі 4-ої бригади УГА, другий був у розпорядженні безпосередньо Начальної команди УГА [1, с. 356]. На хирівському фронті воював проти поляків наддніпрянський курінь полковника М. Кравчука, бригада з Київщини воювала вздовж залізниці Львів–Перемишль. Також у лавах УГА воювали частини Дніпровської дивізії, організовані з селян Трипілля. Але скоординованої співпраці військових структур УНР і ЗУНР не було. Як відомо, проголошений у січні 1919 р. Акт злуки УНР та ЗУНР призвів до реального об'єднання в один державний організм. Скрутне становище ЗУНР в умовах війни з Польщею і поновлення агресії радянської Росії проти УНР визначили продовження осібного існування двох українських республік. Крім того, певне значення мали розбіжності політичних поглядів керівництва ЗУНР і відновленої УНР. Лише після остаточної поразки УГА і ЗУНР у війні з Польщею і переходу УГА на територію УНР Дійова армія УНР і УГА діяли спільно.

Таким чином, УГА являла собою боєздатну регулярну армію з піднесеним національним почуттям і надзвичайно добре організованим тилом. Деяка невідповідність командного складу національному характеру УГА виявилася пізніше, під час перебування армії на території Наддніпрянської України. Опинившись у «чотирикутнику смерті», командування УГА виявило політичну нерозбірливість і спочатку опинилося у складі денікінських військ, а потім перейшло на бік червоної армії. Спроба трьох бригад УГА в період польсько-української війни з радянською Росією 1920 р. повернутися під національні стяги закінчилася інтернуванням у польські табори.

Література

1. Велика історія України: в 2-х томах. / Передм. д-ра І. П. Крип'якевича; зладив М. Голубець. Т. II. Київ, 1993. 400 с.
2. Історія українського війська: в 2-х ч. / І. Крип'якевич, Б. Гнатевич. Т. 2. Львів, 1936. 575 с.
3. Капустянський М. Похід українських армій на Одесу–Київ у 1919 р. Львів, 1919. 62 с.